

UN DOCUMENT DIN ARHIVELE MILITARE ROMÂNE REFERITOR LA JUDECAREA LUI CORNELIU ZELEA CODREANU LA FOCȘANI

Cornel Țucă

Orașul Focșani a cunoscut în cursul anului 1925 tumultul prezenței simpatizanților și susținătorilor „căpitanului” Corneliu Zelea Codreanu. Aici s-a căsătorit cu Elena Ilinoiu, fiica unui funcționar feroviar, eveniment care s-a transformat într-o grandioasă manifestare de afecțiune: „zeci de mii de oameni au urmărit spectacolul”¹

Față de valul de simpatie arătat acestuia, în totală opoziție cu actele de violență și propagandă desfășurate, guvernul a fost obligat să treacă la luarea unor măsuri drastice.

Uciderea lui C. G. Manciuc a dus la procesul de condamnare a acestuia pentru crima săvârșită.

Fixat la Iași, „procesul e mutat la Focșani din cauza posibilelor tulburări care s-ar fi putut ivi în timpul desfășurării lui.”² Pentru a doua oară, în cursul anului 1925, orașul Focșani devine centrul atenției forțelor politice interne.

---

¹ A. Heinen, **Legiunea „Arhanghelului Mihail” o contribuție la problema fascismului internațional**, Editura Humanitas, București, 1999, p.116

² Gr. T. Pop, **Mișcarea legionară, idealul izbăvirii și realitatea dezastrului**, Editura Ion Cristoiu, București, 1999, p.217

Pentru a limita prezența mulțimii susținătorilor lui Corneliu Zelea Codreanu și a presiunii exercitate de aceștia asupra juraților și completului de judecată și – nu în ultima instanță – a evita confruntările de stradă cu opoziții inculpatului, guvernul a declarat în 1925 „*stare de asediu*” în județul Putna. În legătură cu instaurarea stării de asediu, subsecretarul de stat Tătărescu a declarat că măsura aceasta a fost luată pentru a asigura: „...*guvernului posibilitatea de a pune capăt mișcării antisemite și anarhice și regretabilelor incidente din ultimul timp...*”

Guvernul va pune capăt uneltirilor tuturor celor care caută să profite de pe urma acestei mișcări.”³

Pornind de la acest cadru general, am considerat utilă publicarea unui document de sinteză, depistat în cadrul Arhivelor Militare Române, referitor la activitatea desfășurată de elementul militar pentru asigurarea respectării „*stării de asediu*” pe teritoriul fostului județ Putna. Documentul prezentat este **Darea de seamă** întocmită de către generalul Lișcu (viitorul ministru de Război al României), comandantul garnizoanei Focșani, înaintată Ministerului de Război, Cabinetul ministrului, după ridicarea stării de asediu. Redăm în continuare, integral, documentul nominalizat și raportul de înaintare a acestuia.

DOCUMENT NR.1

DIVIZIA 6-a

Confidențial Personal

Nr.110

1925 Martie 22

GARNIZOANA FOCȘANI

către

MINISTERUL DE RĂZBOI

Cabinet

București

În conformitate cu prevederile serviciului în garnizoană art.3 din Anexa A;

---

³ A. Heinen, *op.cit.*, p.115-116

Am onoare a înainta alăturat darea de seamă asupra măsurilor de ordine ce au fost luate de către Garnizoana Focșani la cererile Prefecturii de Putna cu ocazia judecării procesului studentului Corneliu Zelea – Codreanu în ziua de 17 martie și următoarele. – Se anexează un dosar compus din 11 file și 2 schițe.

COMANDANTUL GARNIZOANEI FOCȘANI

General Lișcu

(Arhiva Ministerului Apărării Naționale -în continuare se va cita AMR, fond 950, dosar nr. 3, vol. II, inv. nr. crt.82, f. 112)

DOCUMENT NR.2

DARE DE SEAMĂ

Asupra măsurilor luate pentru menținerea ordinei în orașul Focșani cu ocazia procesului studentului Corneliu Zelea – Codreanu ce urma să se judece în ziua de 17 martie și următoarele:

Sesizat de adresa Prefecturii Putna nr. 932 din 16.03.1925, (fila nr.1), am participat la consfătuirea ce a avut loc la Prefectura locală în după amiaza aceleiași zile pe la orele 17-18 împreună cu domnii: Gavrilu, Prefectul Județului, Ariton, Prim Președinte al Tribunalului Putna, Ionescu, Prim Procuror al aceluiași tribunal, asistați de polițaiul orașului Guță Iacob, delegatul Siguranței Generale Papasotir, căpitanul Ionescu Nifon, comandantul Companiei Jandarmi București și căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi rurali Putna pentru luarea măsurilor de menținerea ordinei cu ocazia judecării procesului studentului Corneliu Zelea-Codreanu în ziua de 17.03.1925 și următoarele.

După o prealabilă recunoaștere, făcută de prim-procuror, polițaiul orașului și cei 2 căpitani de jandarmi, a străzilor de acces către localul Teatrului Pastia, unde se hotărâse judecarea procesului, de comun acord s-au stabilit următoarele:

1) Compania de Jandarmi București, cu un efectiv de 3 ofițeri și 140 trupă, sub comanda căpitanului Ionescu Nifon, ajutat de căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi Putna, să fie pusă la dispoziția și sub ordinele directe ale prim-președinte al Curții cu misiunea de a aduce de la arest pe acuzatul Corneliu Z. Codreanu și a celorlalți 5 studenți, prezentați ca prizonieri, paza lor în timpul procesului, escortările după fiecare ședință de proces la arest, precum și paza și menținerea ordinii în localul de judecată și în exterior spre cordoanele care închideau stradele de acces.

2) Pentru bararea străzilor învecinate localului Curții cu juri, la o depărtare de 2 - 300 metri, s-a destinat un batalion de 4 companii a 80 oameni, încadrate cu câte un căpitan comandant și 3 comandanți de plutoane.

3) Întrucât atitudinea atât a studenților și tuturor persoanelor venite din afara orașului ca apărători, martori sau spectatori, până în seara de 16 martie, cât și a localnicilor era cu totul pașnică, paza în restul orașului a rămas în seama poliției și a jandarmilor.

Pentru aducerea la îndeplinire a celor hotărâte s-au dat ordinele nr. 85 și 86 (fila nr. 2), pentru constituirea a câte un batalion de 4 companii de către Regimentul 10 Infanterie și Regimentul 3 Pionieri.

Batalionul din Regimentul 10 Infanterie a fost pus sub comanda maiorului Balaban căruia, în afară de ordinul nr. 85, i-am mai dat personal în dimineața zilei de 17 cr. ora 8,30, instrucțiuni verbale asupra misiunii sale, iar pentru menținerea legăturii cu subsemnatul l-am dublat cu comandantul pieței, căpitan Sava.

Batalionul din Regimentul 3 Pionieri, organizat în acelaș fel, a rămas ca rezervă în cazarmă sub arme, gata de a ieși la primul ordin.

Pentru îndeplinirea misiunii, batalionul s-a instalat la ora 11 la locul indicat cu dispozitivul ca în schița alăturată, fiecare companie fiind dispusă pe 3 linii: 2 plutoane în cordon pentru bararea străzii și 1 pluton în rezervă.

Tot pentru îndeplinirea misiunii s-a dat următorul consemn:

Comaniile 1, 3 și 4 interzic complet accesul tuturor persoanelor în zona localului de judecată, îndrumând pe toți acei ce doreau să intre în această zonă spre intrarea din strada Lahovari.

Compania 2-a barează intrarea din strada Lahovari și nu permite intrarea în zona localului de judecată decât a persoanelor indicate și recunoscute de către autoritățile civile.

Pe la orele 12, în urma cererii telefonice a Prefecturii, s-a trimis încă o companie din Regimentul 10 Infanterie ca rezervă a batalionului și care s-a instalat la poliția orașului în str.Lahovari, unde se făcea controlul intrării tuturor persoanelor spre localul de judecată.

Cu ordinul nr.87 din 17.03.1925 (fila nr.4) s-a interzis ofițerilor din garnizoană să circule pe străzi și să se manifeste în public, sub nici o formă, cât va dura judecarea procesului studentului Codreanu.

Desfășurarea cronologică a faptelor

17.03.1925

Căpitan Stavrescu, comandantul Companiei Jandarmi Putna, cu garda pusă la dispoziție de căpitan Ionescu Nifon, comandantul Companiei Jandarmi București, a primit din arestul local pe acuzatul Corneliu Codreanu, la ora 4, și l-a transportat la localul de judecată, unde a luat ființă paza hotărâtă.

Desfășurarea forțelor Companiei de Jandarmi București în local și în jurul localului s-a făcut la ora 11, după care s-a procedat la eliminarea din sală a tuturor celor intrați de dimineață, cum și începerea executării controlului ordonat de domnul prim-președinte pentru intrarea la proces numai a acelor cu permise.

S-a mai procedat la aranjarea martorilor și menținerea ordinei în sală, unde erau opriți cei 300 martori ai apărării și acuzării cum și prezentarea lor la apel.

La ora 11,15 Batalionul maior Balaban, a fost instalat după cum s-a arătat mai sus.

Procesul a început la ora 13,30 în cea mai perfectă liniște și a durat astfel până la ora 17, 30, când Curtea a intrat în deliberare spre a decide asupra continuării sau amânării procesului.

În timpul cât Curtea a stat în deliberare, maiorul Balaban, comandantul Batalionului de Infanterie și maiorul Chihaia, comandantul jandarmilor, au primit instrucțiuni, de la autoritățile civile, asupra măsurilor de luat în eventualitatea amânării procesului și care măsuri se refereau la menținerea ordinii în local și de siguranță în jurul localului.

Până la ora 17,30 maiorul Balaban nu a primit nici un fel de instrucțiuni referitoare la măsurile de menținerea ordinii în oraș cu infanteria, jandarmii și poliția fiind însărcinate cu aceasta.

La ora 18,30 pronunțându-se deciziunea amânării procesului, persoanele care erau ca spectatori, au fost invitate de domnul prim-președinte a părăsi localul, în interior rămânând numai participanții direcți (acuzatii, apărătorii, martorii) pentru continuarea discuțiilor asupra punerii în eliberare pe cauțiune a acuzatului.

Odată cu părăsirea localului de către spectatori au ieșit și o parte din studenții ce asistaseră ca martori și, deși spiritele erau cam agitate, din cauza amânării procesului, evacuarea localului și a zonei de siguranță, s-a făcut în liniște.

La ora 19, maiorul Balaban, a primit știrea de la dl. prefect că studenții s-au dedat la devastări, spărgând geamurile de la locuințele și prăvăliile evreiești.

La această știre maiorul Balaban, în urma cererii domnului prefect a intervenit cu 2 companii:

Compania căpitan Rădulescu, trimisă de Regimentul 10 Infanterie în urma ordinului nr.136 (fila nr.3), pe la ora 14 și care stătuse în rezervă la poliție, pentru a face ordine pe Strada Mare și străzile laterale de la magazinul „La Ruleta” spre Nord.

Compania căpitan Aniței, pentru a face ordine de la magazinul „La Ruleta” spre sud, pe Strada Mare și străzile laterale.

Restul de 3 companii le-a reținut pentru păstrarea ordinii în zona localului de judecată.

Pe la ora 19,30 toți studenții din oraș împreună cu vre-o 3-400 cetățeni, care aderaseră la manifestația studenților, s-au dirijat pe strada I. C. Brătianu, spre Prefectură, cu intenția probabilă de a intra în localul de judecată.

Maiorul Balaban a întărit compania căpitan Bogdan cu compania căpitan Botez, totuși manifestații au rupt primul cordon, ne voină a ține seamă de sfaturile maiorului Balaban, pentru a se retrage.

Domnul procuror Călcâi, care se găsea acolo, a luat din mulțime pe un student, cu care s-a retras în spatele cordonului al II-lea pentru a-l cerceta.

Cu multe dificultăți, maiorul Balaban a putut opri puhoiul de manifestații și să refacă cordonul ce fusese rupt.

În urma intervenției studentului ce deliberase cu domnul procuror Călcâi, studenții s-au retras, angajându-se pe cuvânt de onoare că nu se vor mai deda la devastări.

În acest timp fiind înștiințat de căpitan Sava că în oraș, lângă poștă, s-au spart mai multe geamuri la o cârciumă, iar pe cale particulară fiind înștiințat că și în oraș sunt devastări m-am transportat împreună cu Șeful de Stat Major la Prefectura locală dând în același timp ordin ca batalionul din Regimentul 3 Pionieri să pornească în oraș la poliția locală.

La ora 19,40, maiorul Balaban, după ce mai dăduse autorităților civile încă o companie, primind știrea că Sinagoga e devastată, a plecat în acea parte, împreună cu domnul prefect și prim-procuror Ionescu și cu o companie, dar n-a mai găsit pe nimeni, căci studenții plecaseră.

La ora 20,30, acuzatul Codreanu, a fost reconduc la arestul local, tot de căpitanul Stavrescu.

La ora 22 s-au arestat la locuința doamnei Tița Pavelescu, vreo 20 studenți care au fost conduși la poliție, unde au mai fost aduși alți 30 studenți arestați pe străzi de patrurile însărcinate cu menținerea

ordinei și aceasta din cauză că tocmai acum autoritățile civile puseseră în vedere unităților să aresteze pe toți acei ce vor fi găsiți pe stradă staționând sau circulând în grupuri.

Față de această stare de lucruri, după propunerea Parchetului, s-a luat hotărârea și s-a invitat la localul Prefecturii domnii Zelea Codreanu, tatăl inculpatului, C. A. Cuza, Șumuleanu și alți apărători spre a le propune ca să sfătuiască pe studenți, care nu mai aveau pentru ce sta în Focșani, a nu se mai deda la manifestări și devastări și a părăsi localitatea cu primele trenuri.

La această invitație au răspuns domnii Zelea Codreanu, avocații: Bacaloglu, P. Iliescu, T. Policrat și alții, iar dintre localnici domnul G. Niculescu, gazda domnului Cuza și dr. Macridescu.

După multe discuții în sensul părăsirii orașului de către studenți, cei invitați s-au opus categoric spunând că studenții și nici avocații nu vor părăsi orașul cu nici un preț înainte de a se pronunța Curtea în privința eliberării pe cauțiune a studentului C. Codreanu, pronunțare care urma să se facă în ziua de 18 martie, ora 13.

Am căzut însă de acord ca să sfătuiască pe studenți să se abțină de la orice manifestații sau devastări.

În urma intervenției și asigurărilor date de domnul Z. Codreanu, toți studenții arestați și duși la poliție au fost eliberați de primul procuror, angajându-se că nu se vor mai deda la devastări și că a doua zi vor fi cu toții prezenți în localul poliției pentru a da declarații asupra celor petrecute în ziua de 17 martie.

În timpul când avea loc consfătuirea între Parchet, autoritățile civile, tatăl acuzatului și apărătorii acestuia și după aceasta, din timp în timp și la intervale foarte scurte, agenții siguranței și ai poliției aduceau știri din ce în ce mai alarmante, între care:

Că studenții au alarmat populația din satele învecinate, trimițând pentru aceasta studenți bicicliști și că în zorii zilei orașul va fi invadat de aceștia pe toate barierele; că populația evreiască locală va reacționa în masă asupra celei creștine ca revanșă a devastării; că se va da foc în

regiunea chiristigiilor și altele. Pentru a face față ori căror eventualități pentru noaptea de 17-18 și ziua de 18, când urma să se pronunțe Curtea asupra punerii în libertate a studentului Corneliu Z. Codreanu, și față cu schimbarea atitudinii studenților și majorității localnicilor, care de astă dată părăsiseră atitudinea liniștită, și mai având în vedere că la 18 martie era zi de târg săptămânal în oraș, pentru când se prevedea afluire de multă lume și căruțe la târg, de comun acord cu autoritățile civile și Parchetul, am luat următoarele dispozițiuni pentru paza și siguranța în oraș:

- a) Menținerea ordinii pe timpul nopții cu cele 2 batalioane aflate în oraș și Compania de Jandarmi București, trimitându-se numeroase patrule prin diferitele străzi ale orașului, cu activitate deosebită în cartierele evreiești
- b) Întărirea gărzii arestului central, unde se află deținut inculpatul Codreanu, cu una companie de 1 ofițer și 40 oameni
- c) Pentru închiderea celor 7 bariere mai importante ale orașului și gara Focșani s-a dat ordinul nr.1372 din 17.03.1925 (fila 6), prin care s-au mai format din trupele din garnizoană: 7 baterii artilerie pe jos, 2 companii infanterie și una companie pionieri, din care bateriile de artilerie și 1 companie infanterie au ocupat intrările de la barierele principale și gara Focșani; 1 companie de infanterie și cea de pionieri au format rezerva generală a întregului detașament la Prefectura locală.
- d) Comanda trupelor s-a dat colonelului Barca, comandantul Brigăzii VI Artilerie cu P.C. la Prefectură.
- e) Pentru menținerea legăturii cu comanda detașamentului, fiecare unitate de la barieră a fost prevăzută cu câte 3 artileriști călări.
- f) În afară de aceasta, în același ordin s-a mai dispus ca regimentele cu restul trupei rămasă în cazarmă să constituie unități gata a ieși la primul ordin.
- g) Ofițerii care nu încadrau unități s-au consemnat până la noi ordine în cazarmă.
- h) Situația trupelor între orele 3 - 5 este cea arătată în schița nr.2.

18 Martie 1925

Până la ora 11 neverificându-se versiunile lansate în ajun că din satele învecinate vor veni în oraș grupe numeroase de săteni, afară de bariera Odobești, unde s-a prezentat un grup, aproximativ 100 oameni, și care au fost opriți de a intra în oraș și în vedere că pe la ora 13 urma ca tribunalul să se pronunțe asupra cererii, de liberare pe cauțiune a studentului C. Zelea Codreanu, pentru când se prevedeau iarăși manifestațiuni din partea studenților și a localnicilor, pentru menținerea ordinei s-au dispus următoarele:

Retragerea trupelor de la bariere către interiorul orașului; afară de gara Focșani, unde s-a menținut garda dată.

Cu aceste trupe, cu 2 batalioane a 3 companii din Regimentul 10 Infanterie și 1 batalion din Regimentul 3 Pionieri s-au luat măsurile de siguranță în oraș și în jurul Tribunalului până la ora 11, 30, după cum se arată cu roșu pe schița nr.2.

Compania Jandarmi București cum și încă 180 jandarmi sosiți de la București în urma cererii Prefecturii au făcut: prima siguranță în interiorul Tribunalului, iar cei 180 jandarmi siguranța exterioară a Tribunalului, barând cu cordoane, împreună cu infanteria (cele 3 companii din Regimentul 10 Infanterie), străzile ce duceau la Tribunal.

Pentru supravegherea barierelor, de la care se retrăseseră trupele, s-au lăsat artileriști călări pentru menținerea legăturii cu posturile de comandă ale sectoarelor.

În această situație și în așteptarea deciziei Tribunalului, care urma să se dea după orele 15, câțiva studenți, acompaniați de localnici, s-au strecurat pe strada Israelită, în timp ce alte grupe încercau a face manifestații pe alte străzi, voind să meargă spre Prefectură și, profitând de un moment când patrula trecuse în altă stradă, au spart geamurile la câteva case din strada Israelită.

Intervenind patrula, manifestanții s-au refugiat prin curți și au dispărut.

Între timp, spiritele devenind din ce în ce mai agitate, s-au luat măsuri pentru instalarea de posturi speciale pentru paza șefilor de autorități: prefect, prim-președinte, prim procuror, judecătorii Cristodorescu și Mihăilescu, precum și casa domnului Ministru Chirculescu. S-au mai dat asemenea posturi la Depozitul de gaz și benzină din str. Ștefan cel Mare și Sft. Dumitru, la Depozitul de vin „Landau” și președintele Comunității Israelite.

Pe la ora 17 studenții și localnicii încercând noi manifestări pe străzi, în fața Prefecturii și în centrul orașului, dintre care au fost arestați de trupe un număr de 27 și au fost conduși la poliție, iar de aici după ora 18 au fost transportați și anchetați de Parchet condus de Procurorul General de la Curtea Galați, venit în localitate în acest scop.

Cei anchetați au fost transportați și închiși la cazarma Regimentului 11 Artilerie. După terminarea anchetei, în ziua de 19 cr., toți cei arestați au fost puși în libertate.

Până în seara zilei de 18 martie, studenții nepărăsind orașul, decât foarte puțini, măsurile de ordine din timpul zilei s-au menținut și pe timpul nopții de 18-19 martie.

19 Martie 1925

La ora 7,30 la cererea telefonică a Prefecturii și confirmată cu adresa nr.956, s-au trimis 20 artileriști călări la Odobești, unde Prefectura fusese informată că se intenționează manifestații de stradă și tulburări.

La ora 13 s-au ridicat și condus la poliție 20 studenți ce erau adunați la casa naționalistei Tița Pavelescu.

În cursul zilei de 19 și în noaptea de 19-20 martie studenții au părăsit localitatea, plecând cu diferite trenuri, și ordinea ne mai fiind amenințată am dispus retragerea treptată a trupelor și intrarea în cazărmi.

COMANDANTUL GARNIZOANEI FOCȘANI

General Lișcu

(AMR, fond 950, dosar nr. 3, vol. II, inv. nr. crt.82, f. 113 - 117)